

"ולאמר לציון עמי אתה..."
אל תקרא עמי אתה, אלא ענימי אתה,
למהוי שותפא עמי,
מה אנא במלולא דילי עבדית שמים
וארץ..
אוף הכי את,
זכאין אינון דמשתדלי באורייתא
(הקדמת הזהר ה'ע"א)
לע"נ מ"ר הרב עמי עולמי הי"ד
שבנה עולמות תלמידיו,
ברוח פיו.

מעמד הגט בגרושין

ראשי פרקים

- מבוא

א. שימוש חוזר בגט שהבעל ביטלו

ב. ציווי הבעל לגרושין

1. שליחות או לשמה

2. אמירת "חוץ" לפני כתיבת התורף

ג. מחלוקת הרמב"ן והתוס' – מחלוקת כללית בהבנת מהות מעמד הגט

ד. בעלות הבעל על הגט

ה. ביטוי המחלוקת בתוכן הגט

1. שמו ושמה

2. חתימה לשמה לר"א

ו. אמירת הבעל "הא גיטך"

מבוא

באופן כללי, השואה בין סוגיות שאינן עוסקות באותו נושא, היא קשה. אמנם ניתן להראות, שהבנת מושג כלשהו הקשור בשתי סוגיות באופנים שונים, הביאה כל אחד מהפרשנים לפרש כפי שפרש. לעתים, הדבר מובא בפרוש או ברמז בדברי אותו פרשן, אך לעתים, נוכל רק להגיד שהאינטואיציה הלמדנית של אותו פרשן בהבנת הנושא היא שהביאה אותו לפרש כך.

קיימות מספר סוגיות שעוסקות במעמדו של הגט ביחס לכל הליך הגרושין, ובמיוחד ביחס לבעל. לקמן נראה שישנן שתי גישות מרכזיות בראשונים להבנת

הנושא¹. יש להדגיש שאין מטרת המאמר לפרש כל סוגיה בפני עצמה, אלא בעיקר את הבנות הראשונים ביחס לכל הסוגיות.

א. שימוש חוזר בנט שהבעל ביטלו – גיטין לב ע"ב

חוזר ומגרש בו או אינו חוזר ומגרש בו? רב נחמן אמר – חוזר ומגרש בו. ורב ששת אמר – אינו חוזר ומגרש בו. והלכתא כוותיה דרב נחמן. איני, והא ק"ל הלכתא כר' יוחנן דאמר חוזרת? הכי השתא, התם דיבור ודיבור הוא, אתי דיבור ומבטל דיבור, והכא נהי דבטליא לשליחותא דשליח, גיטא גופיה מי קא בטיל?²

פשטות הגמרא בגיטין, שלא ניתן לבטל את הגט עצמו. ולכאורה יכלה הגמרא להשוות את ביטול הגט ל"לא אתי דיבור ומבטל מעשה" (קידושין נט ע"א). לעומת זאת מהניסוח בקידושין, "מתורת גיטין לא בטליה", משמע שאכן ניתן לבטל – אלא שהוא לא עשה זאת. אך הבנה זו קשה, שכן בגמרא אצלנו מוסבת הסוגיה על לשונות כ"בטל הוא, אי אפשי בו – דבריו קיימין..." (לב ע"א) – דהיינו ביטול הגט עצמו.

בענין זה נחלקו הראשונים. להלן דברי הרמב"ן (שם ד"ה נהי דבטליה):

..דלגבי גט גופיה לא שייך ביטול שכיוון שנכתב ונחתם לשמה ע"כ כשר הוא להתגרש, למה זה דומה – למי שכתב ס"ת לשמו ומבטל שלא כל הימנו לפסול מה שנעשה כבר בהכשר, א"נ דמיא לכסף קדושין שאם אמרה חוזרני בי ולא אתקדש בכסף זה לעולם לפלוני שלא אמרה כלום ואם חזרה וקבלה ממונו מקודשת...³

הרמב"ן תופס בפשטות שגט שנכתב לשמה, קיבל מעמד עצמאי ככלי לבצוע הגרושין ואינו תלוי עוד ברצון הבעל, כס"ת שנכתב לשמה. נוצר כאן חפץ שלהכנתו היו דרושים כמה תנאים (רצון הבעל, לשמה וכו'), אך מרגע שנוצר – לא משנה אם הבעל יחזור בו – הגט נשאר גט.⁴

לעומתו כותב תוס' (ד"ה התם):

..משמע דאם בטלו בפירוש מודה רב נחמן דבטל. וכן צריך לומר דגט לא השיב מעשה, כל זמן שלא הניע ליד האשה...

התוס' הבינו שכל הליך הגרושין הוא תהליך אחד. וכל עוד לא יסתיים התהליך הרי הוא עדין בבחינת דיבור. אדם לא כותב גיטו לפני ההחלטה לגרש – "לא מקדים אינש פורענותא לנפשיה" (יח ע"א), ועל כן, ההחלטה לגרש היא לגרש מיד באותו זמן. הגט אינו

- 1 את אחת מהשיטות כינינו שיטת תוס' למרות שקשה להגיד שאכן יש שיטה אחידה בתוס', והדבר בא לידי ביטוי במאמר.
- 2 לשון הגמרא בקידושין נט ע"ב: נהי דבטליה מתורת שליח מתורת גיטין לא בטליה.
- 3 כרמב"ן סוברים גם הרשב"א, רבנו קרשקש והר"ן.
- 4 יש להדגיש, שלהלכה, כולם הביאו את הרמב"ם שפוסל, כפי שנראה לקמן, וחששו לכך הלכה למעשה.

דבר בפני עצמו אלא הוא חלק מהליך הגרושין, וברגע שנפסק התהליך – צריך להתחילו מהתחלה. כוונת הלשמה אינה רק רצון שנצרך בשעת הכתיבה כס"ת, אלא רצון שדרוש בכל הליך הגרושין, ומהווה את הגט כל העת. יש להדגיש שהתוס' בקדושין (ד"ה "מתורת גט") סובר כדעת הרמב"ן.

ליתר ביאור נביא את דברי הריטב"א⁵:

נבי גט וקידושין – כיון דבעיא כתיבה מדעתיה דבעל, דבור ודבור הוא, דמאן משוי ליה נימא לגרושי ביה או שמרא לקידושי ביה – דיבוריה דבעל דפקיד למכתביה, וכי הדר ומבטל ליה לנמרי – אתי דיבור ומבטל דיבור... אבל ממונא – כי הוו ממונא לקדושי בהו לאו מחמתיה דבעל קא הוו, אלא על כרחיה נמי ממונא הוא...⁶

הריטב"א מדגיש שכל כח הגט לגרש הוא ע"י דיבור, ואם כך – אתי דיבור ומבטל דיבור. ולכאורה הדברים תמוהים – הרי גם כותב ס"ת הדבר תלוי בו – בכונתו. ונראה לפרש דבריו, שבס"ת כונתו לספר עצמו – כתיבה לשם ספר תורה – וכוונה זו "נטמנת" בספר עצמו, אך כאן אין הכוונה לשם כתיבת הגט, אלא כוונה לגרש, שהיא כוללת את כל הליך הגרושין מעבר לטופס הגט עצמו, ולכן ביטול הגרושין מערער את הבסיס עליו נכתב הגט – רצון הבעל לגרש.

ב. ציווי הבעל לגרושין

1. שליחות/לשמה⁷

במשניות מופיע כדבר פשוט שהבעל צריך לצוות על כתיבת הגט:

אמרו לו נכתוב גט לאשתך ואמר להם כתובו, אמרו לסופר וכתב ולעדים והתמו, אע"פ שכתבוהו והתמוהו ונתנהו לו, וחזר ונתנו לה – הרי הגט בטל. עד שיאמר לסופר כתוב ולעדים התמו.⁸

(גיטין ז', ב)

לכאורה, אם הדין נובע מדין "לשמה", הרי גם אדם אחר יכול לכתוב את הגט לשם האיש והאשה בלא ציווי הבעל. מהגמרא (סג ע"ב) משמע שהסופר כותב את הגט מדין שליחות:

ההיא דהוו קרו לה נפאתה, אזול סהדי כתוב תפאתה. אמר רב יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב – עשו עדים שליחותך.⁹

5 ד"ה חוזר ומגרש, "חידושים מכתב-יד" מהדורה קמא, לפי גרסא אחת.

6 וכן כתב הרמב"ם פ"ו ה' כ"א: "...לפיכך אם היה הגט ביד הבעל ובטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרש הנשבר ואם גירש בו אינה מגורשת..."

7 השוואה זו מובאת גם בתורת גיטין לב ע"ב.

8 אמנם המשנה היא כדעת ר' יוסי ש"מילי לא ממסרן לשליח" – אך גם לר"מ הבעל צריך לצוות על הכתיבה.

9 וכן בכד ע"ב "כתב רחמנא וכתב...למעוטי האי דלא איהו קא כתיב לה".

כאן יש לשאול, היכן מצינו שדווקא הבעל צריך לכתוב את גיטו? (ברוב המקרים הסופר כותב.)

הרמב"ן מתייחס לשאלה זו במס' מקומות, אחד מהם בענין כתיבת חרש שוטה וקטן (כג ע"א, ד"ה והוא שהיה):

...ואיכא למימר, כולו לאו דוקא משום שליחות, אלא משום שאינו לשמה עד שיאמר הוא להם כתובו שאני רוצה לגרשה, אבל אם כתבו בעצמן, אין זו כתיבה לשם גרושין כלל שהרי אינן יודעין אם יגרשנה, וה"נ משמע בשמעתא קמייתא דשחיטת קדשים¹⁰ דקאמר שצריך להניח בטופסי גיטין מקום התורף, משום דאתתא לאו לגרושין קיימא, ולא פסיל משום דבעינן וכתב הוא או שלוחו¹¹.

הרמב"ן מבאר שאין שום עניין שדוקא הבעל יכתוב את הגט. עקרונית כל אדם יכול "ליצור" את הגט בשביל הבעל. אך הבעיה היא, שאדם שכותב את הגט בלא צווי ישיר מהבעל, אין כתיבתו לשמה, שכן אין הם יודע אם באמת יגרשנה, וסתם אשה לא עומדת לגרושין, וגט שלא נכתב לשם גרושין גמורים הוא אינו לשמה¹².

אולם תוס' לענין חתימת עכו"ם על הגט כותב (ט' ע"ב ד"ה אע"פ):

ואור"י דהותמיהן עובדי כוכבים יש לפסול אף ע"פ שכתבו ישראל... ועוד דלאו בני שליחות ניהו דאין שליחות לעובד כוכבים, ומדבעינן שיאמר לסופר לכתוב ולעדים התומו, משמע דבעי שליחות...

לשיטתם, התורה דרשה שדווקא הבעל יכתוב את גיטו – "וכתב לה ספר כריתות ונתן בידה", ואדם אחר הכותב את הגט במקום הבעל – עושה זאת בתורת שליחות¹³.

וכן הריטב"א ביחס לגט מאוחר (יז ע"א):

..ונראה שאין לאחורו אלא מדעת הבעל, דכיון דבכתיבת הגט בעיא שליחות אי משני ביה מידי לא הוה שלוחי הבעל...¹⁴

- 10 זבחים ג' ע"ב: "...ורמינהי כל גט שכתב שלא לשם אשה פסול וסתמא נמי פסול. ושני זבחים בסתם לשמן עומדים, אשה סתמא לאו לגרושין קיימא".
- 11 כרמב"ן סוברים גם הרשב"א, רבנו קרשקש והר"ן.
- 12 יש לעיין בסברא זו אך אין זה מקומו. ואמנם העיר לי חברי, פדיה נגר, שלרמב"ן התורה עצמה מדגישה שהבעל יכתוב וז"ל (כד ע"ב על המשנה) "...השתא דכתב 'לה', גלי על זכותי, דלאו משום כתיבתו קפיד אלא משום שאינו כרות לשמה...".
- 13 יש להעיר שתוס' כבי ע"ב, לגבי חרש שוטה וקטן כותב כדעת הרמב"ן, שאין צריך שליחות. אך בהמשך ב"שיטת רבנו יצחק" שוב מסתפק בכך, ועי' ברא"ש שהבין שר"י חוזר מההבנה הראשונית של תוס' וסובר דבעינן שליחות. ואף לשיטת תוס' דלא בעינן שליחות עדין יש זיקה לבעל. עיין דף כ ע"א תוס' ד"ה אי: "...אבל גבי גט בעל סתמא לא ניחא ליה...", בניגוד לרמב"ן (תחילת פ' שלישי) שמתרץ שאין כלל כתיבה לשמה במגילת סוטה ואכמ"ל.
- 14 הריטב"א ביחס לחרש שוטה וקטן כותב בתחילה כדעת הרמב"ן וכתוס' שם, ובהמשך מביא שיטה בשם רבנו יונה שגדול עומד על גביו מועיל על אף שצריך שליחות.

2. אמירת "חוץ" בע"פ לפני כתיבת התורף – דף פד ע"ב

הסוגיה דנה באדם המגרש את אשתו ואומר "הרי את מותרת לכל אדם אלא לפלוני", הגמרא מבארת ש"אלא" הכוונה "חוץ" – ז"א שיוור בגט עצמו. בהמשך, הגמרא דנה באדם הכותב את השיוור בגוף הגט (פד ע"ב):

כתבו בתוכו אע"פ שחזר ומחקו פסול. אמר רב ספרא: כתבו בתוכו תנן. פשיטא, כתבו בתוכו תנן?! מהו דתימא ה"מ לאחר התורף אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול – קמ"ל.

ורבא אמר: לא שנו אלא לאחר התורף, אבל לפני התורף אפילו על פה נמי פסול. ואודא רבא למעמיה, דאמר לחו רבא להנהו דכתבי ניטי, שתקו שתוקי לבעל עד דכתביתו ליה לתורף דניטא.

רבא פוסל גט, שבשעת כתיבת התורף אמר הבעל "חוץ מפלוני" למרות שהדבר לא הופיע בגט עצמו. מתעוררת השאלה האם פסול רבא מדאורייתא או מדרבנן, וכן האם פסול רק "חוץ" או כל התנאים פוסלים.

שיטת הרמב"ן (שם, ד"ה וכל ז"ל):

ואוקמה רבא לפלוגתייהו בלאחר התורף, אבל לפני התורף ע"מ פוסל בכתב דגורינן אמו חוץ, אבל על פה לא מצינו שפוסל, ואע"ג דאיכא למיגזר נמי אמו חוץ שהרי חוץ פוסל אפי" ע"פ לפני התורף לרבא, כולי האי לא נזרינן, דחוץ על פה נמי גזירה הוא אמו בכתב...

הרמב"ן הבין, שמדאורייתא, דבר שלא נכתב בגוף הגט אינו יכול להשפיע על כשרות הגט, ז"א אם התנאים הרגילים לכתיבת הגט קיימים, אין אנו מסתכלים על שאר רצונות הבעל אז, ואם ירצה לגרשה אח"כ בכשרות – יוכל.

אך תוס' (פה ע"א ד"ה אבל) כותב:

אבל לפני התורף דברי הכל פסול. דגורינן אמו חוץ, ובחוץ הוא פסול גמור אפילו על פה דסבר רבא דלא נכתב לשם פרישות.

כיון שהגט נכתב ע"פ רצון הבעל, ובאותה עת רצונו היה פסול לגרושין – אם כך הגט עצמו בטל, למרות שהשיוור עצמו לא מוזכר בגט. רצון הבעל לגרש, הוא המהווה את הגט, לכן אם רצון הבעל הוא גרושין שאינם לשם כריתות – אין זה גט.

הריטב"א¹⁵ והרמב"ם¹⁶ מסתפקים האם הפסול הוא דאורייתא או דרבנן.

15 ד"ה "ואודא", מביא את שני השיטות.

16 הלי גירושין פ"ח ה"ד: "ספק גירושין" – עיין כס"מ.

ג. מחלוקת הרמב"ן והתוס' – מחלוקת כללית בהבנת מהות מעמד

הגמ

נראה להגיד, שבמחלוקת שהבאנו טמונה מחלוקת כללית בהבנת תפקידו ומעמדו של הגט בגרושין.

הרמב"ן וסיעתו הבינו שהגט הוא "ספר כריתות", כלי שבאמצעותו הבעל מגרש את אשתו, אך אינו קשור מהותית לבעל. הדבר מתבטא בצורה חדה בענין ביטול הגט. אחר שהגט נכתב, הוא קיבל מעמד אוטונומי, ולמרות שהבעל חוזר בו והזוג חוזר לחיות חיים רגילים, אי אפשר לשנות את העובדה שקיים כאן גט, כספר תורה שנכתב לשמה. כמו כן, בשלב כתיבת הגט, אנו רואים שהצורך ברצון הבעל בכתיבה אינו צורך עצמי, אלא הוא נובע מדין לשמה, וברגע שהסופר יודע שרצון הבעל לגרש, הוא יכול לכתוב את הגט, למרות שרצון הבעל כעת אינו "לשם כריתות". מטרת הגט להכיל את פרטי הגרושין – והוא משמש כ"מספריים", הבעל לוקח את הגט, ובנתינתו הוא מבטא את רצונו "לגזור" את הקשר בינו ובין האשה. הגרושין עצמם מתבטאים אך ורק בנתינה.

התוס' וסיעתם הבינו שהקשר בין הבעל לגט הוא הרבה יותר מהותי. התורה דרשה שדווקא הוא יכתוב את גיטו – "וכתב לה". הגט הוא ביטוי מעשי לרצונו לגרשה. ומבחינה מסוימת, הכתיבה היא כבר התחלת תהליך הגרושין. כתיבת גט מתוך רצון שאינו לשם כריתות (חוץ מפלוני), על אף שאינו מתבטא בכתיבה במפורש, כמוה כקליפת השום, שכן את כל "חיותו" של הגט, הוא מקבל מהבעל. אם הבעל חוזר בו מההחלטה לגרש, הרי שהבסיס עליו "עמד" הגט – ההחלטה לגרש, נפל והרי הוא בטל מאליו. ניתן אף להגיד יותר מכך¹⁷: התורה דרשה שהבעל יכתוב את מחשבותיו לגרש, יתן ביטוי מציאותי לרצונו, ובכך יעבור מעולם המחשבות והדמיון לעולם המעשה. כך נוכל לוודא שהחלטתו לגרש היא אכן חד משמעית, ולא איזה כעס זמני. ע"פ סברה זו, נוכל אף להגיד, שאם הבעל מבטל את הגרושין, אכן התברר שרצונו לגרש לא היה מוחלט.

לקמן, נראה שביטויי המחלוקת ניכרים בעוד מספר נושאים.

ד. בעלות הבעל על הגמ

מצינו מחלוקת ראשונים, האם כבר בשלב כתיבת הגט צריך הבעל לקנותו. וז"ל הרמב"ן (כ ע"א ד"ה דילמא אקנויי אקנו לה רבנן):
..ושמענין מינה שהדיו והקסת והקולמוס והנייר הכל משל סופר, ובכך הגמ כשר ואין בו בית מיוחד, שהכל הוא מוכר לבעל באותו פשוט שנותנת היא לסופר בגמ, בין קלף בין דיו בין טרחו ועמלו, ואקנויי אקנויה רבנן לבעל. ולא כדברי הנקדנין שמקנין ממש לבעל..

17 ע"פ רעיון ששמעתי מפי אודיה צוריאלי.

הרמב"ן סובר שבשלב כתיבת הגט, אין שום צורך שהוא ישתייך לבעל, אלא הסופר כותב משלו, ואחר מכן הבעל קונה ממנו (או שהאשה משלמת ו"אקנוויי אקנו ליה רבנן"). השכר עבור הכתיבה כולל בתוכו גם את מתיר חומרי הכתיבה.

אך רבנו תם בספר הישר (סימן קלט, מהדורת שלזינגר) כותב:
וצריך שיהא הדיו והקולמוס משל הבעל דלא ליהוי גזל דונתן בעינן. ואם אין לו, יתנו לו אחרים במתנה, ויתנו לסופר לכתוב גט לאשתו...
(וכן ב"סדר הגט לרא"ש)

וכן בריטב"א כב ע"ב על המשנה:
האשה כותבת את גיטתה... ודוקא כשהנייר של בעל או שהוא מן האשה ומקנה אותו לבעל...

ר"ת מבין שהדרישה שהגט יהיה משל הבעל היא אף בכתיבה, הלכך הוא צריך לתת לסופר את חומרי הכתיבה (כולל הקולמוס!).

לפי הסברנו, הדברים מובהרים, לתפיסת הרמב"ן הסופר יוצר את הגט בשביל הבעל ואח"כ הבעל משתמש בו לגרש. להכנת הגט אין שום משמעות בתהליך הגרושין עצמו, ועל כן יכול הבעל לקנות את הגט "מוכן למסירה". לעומת זאת ר"ת מבין שהכתיבה צריכה להיות מכח הבעל, שכן מדאורייתא היה הבעל צריך לכתוב, והסופר שליחו בפעולת הכתיבה, אך עדין חומרי הכתיבה צריכים להיות משל הבעל.

ה. ביטוי המחלוקת בתוכן הגט

1. שמו ושמה

במשנה בפ"ג מ"ב משמע ששמות האישה והאשה הם מעיקרי הגט:
הכותב טופסי גיטין צריך שיניח מקום האיש ומקום האשה...

אולם בגמרא (פ ע"ב) משמע ששמו ושמה הוא מדרבנן:
...ומודים חכמים לר"מ (שאמר: כל המשנה ממטבע שטבעו חכמים בגיטין הולד ממזר)
שאם שינה שמו ושמה, שם עירו ושם עירה שהולד ממזר...

במקרה זה, של שינה שמו ושמה, מודים חכמים שהיות ששינה מלשון חכמים – הולד ממזר.

אפשר אף להגיד, שאם לא יכתוב כלל את שמו ושמה – הגט כשר, שכן פסלו רק כששינה. אולם, ניתן להגיד אף בגמרא שמה שחכמים מודים לר"מ, אין זה מדעתו (כל המשנה וכו'), אלא סוברים שחלק זה הוא מתורף הגט.

הרמב"ן (כ ע"א) כותב :

הא בעינא שמו ושמה, שם עירו ושם עירה. פי' נ"ל משום דכתיב "ספר כריתות" והיינו ספירת דברים של כריתות, ואי אפשר לספר כריתות שבינו לבינה אלא א"כ כתב שמו ושמה...

ספר כריתות, פרושו ספר המכיל את כל פרטי הגרושין, וברור ששמות הבעל והאשה הם הדברים האלמנטריים ביותר¹⁸.

אך התוס' (שם ד"ה הא בעינן) כותבים :

אנ"ע דמתנ"י דפרק הזורק דשינה שמו ושמה מוקמינן לה דהואי הולד ממזר כר"מ, משמע דלרבנן לא הוי בשינה שמו אלא פסולא דרבנן, ומדנקט שינה ולא נקט לא כתבו כלל משמע דבלא כתבו כלל כשר אפי' מדרבנן. הא ליתא דעל כרחק לא כתבו כלל לר"מ פסול מה"ת דהא בעינן שיהא מוכיח מתוכו...¹⁹

תוס' מעמיד את הסוגיא שם דווקא לר"מ²⁰ אך לרבנן כל כתיבת שמו ושמה היא הוספה של חכמים, ואם לא יכתוב הגט כשר²¹. לפי תוס', כפי שראינו, עיקר כתיבת הגט היא שהבעל מממש את רצונו לגרש למעשה. אין לו מטרה לתעד את פרטי הגרושין, ומסתמא הבעל יודע איך קוראים לו ולאשתו...

2. חתימה לשמה לר"א

גרסינן בגמרא (ד ע"א):

לעולם רבי אלעזר היא, וכי לא בעי רבי אלעזר חתימה היכא דליכא עדים כלל, היכא דאיכא עדים בעי, דאמר רבי אבא מודה רבי אלעזר כמזוייף מתוכו שהוא פסול...

הגמרא מבארת, שאף לר"א שעדי מסירה כרתי, אם חותמים עדים צריך שיחתמו לשמה, ואם לא – הגט פסול. והדברים תמוהים, שהרי (לו ע"א): והעדים חותמים על הגט מפני תיקון העולם... לרבי אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי, תקינו רבנן עדי חתימה מפני תיקון העולם דזימנין דמייתי סהדי אי נמי זימנין דאולי למדינת הים...

18 אמנם בהמשך מביא הרמב"ן אפשרות ששמו ושמה מדרבנן: "ואפי' תימא גט פסול הוא מדרבנן מ"מ מגורשת ואינה מגורשת..." – אך נראה שמביא כך שאפילו כך קשה מהסוגיא שם, ועכ"פ נוטים דבריו כמו שכתבנו. עיין גם רמב"ן קדושין ט ע"א.

19 עיי' בתוס' רא"ש שם הדברים מובאים ביתר בהירות, וכן בהמשך הרמב"ן שהבאנו "ובתוס' ד"ה מוקי..."

20 שעדי חתימה כרתי וצריך ש"יהא מוכיח מתוכו". עיין כד ע"ב תוס' ד"ה בעדי.

21 וכן נראה ברמב"ם שלא מזכיר את כתיבת שמו ושמה בפ"א, בעיקרי הגט, ורק בשינה שוי"ש הולד ממזר (פי"ג הל' יד).

מעמד הגט בגרושין

כל מטרת העדים, להוות ראיה במקרה שעדי המסירה אינם לפנינו. אם כן מדוע צריך שיחתמו לשמה? עד כדי כך שאם לא עשו כך – הגט פסול. בפשטות "מזויף מתוכו" – פסול, שמה יבואו לסמוך עליהם (חתימות קרובים או פסולים) והרי כאן מה רע בכך (ק"ו) אם הוא פסול עצמי).

ואכן **תוס' (שם)** מצמצמים את משמעות הדברים, וז"ל:
ויש לומר דמ"מ איכא למיגזר חתימה אמו כתיבה, דאם אין עושים חתימה לשמה גזרינן פן לא יכתבו גם הכתיבה לשמה²².

אולם **ברשב"א (שם)** אנו רואים כיוון שונה בתכלית:
ונראה דמשום הכי קרי ליה מזוייף מתוכו, משום דלדידיה כתיבה לשמה בעי, והתימתן של עדים מכלל כתיבת הגט היא. דפעמים שאין כאן עדי מסירה וגם זה מתקיים בחותמיו וכשר אף לר"א... וכיון דעדי חתימה משווו ליה גט כשר, בודאי מכלל כתיבת הגט הן...²³

אם משתמשים בחתימות לקיום הגט א"כ הן הופכות חלק מהגט, חלק מ"ספר הכריתות", ועל כן נצריך **מדאורייתא** שהן תהינה לשמה.

לתוס' עיקר הגט הוא "הרי את מותרת לכל אדם"²⁴ – האמירה הנחרצת של הבעל לגרש את אשתו, ושאר הכתוב בגט, על אף שלעיתים עוזר לקיום הגרושין, אינו המטרה לשמה דרשה התורה "וכתב לה ספר הכריתות" כפי שבארנו.
אולם לפי הרמב"ן וסיעתו, כל דבר הנכתב בגט והוא משפיע על הגרושין לצאת לפועל, הרי הוא חלק מ"ספר הכריתות", חלק מהספר שבו טמונים כל פרטי תהליך הגרושין.

ז. אמירת הבעל "הא גיטך"

משנה פ"ט מ"ב:

אמר לה כנסי שטר חוב זה, או שמצאתו מאחוריי, קוראה והרי הוא גיטה, אינו גט עד שיאמר לה הא גיטך...

- 22 ובתוס' רא"ש – "חיישינן דאי מכשרת ליה כי חתימי שלא לשמה, זמנין נמי דחתמי תחלה על הקלף ואח"כ כתבו הגט על גבי חתימתן ואין כאן עדות כלל..." (עיי"ש).
- 23 יש להעיר, שהרשב"א אינו כותב זאת דוקא לשיטה שמכשירה ע"ה בלא ע"מ אף לר"א ועיי"ש המשך דבריו.
- 24 ועל אף שבדורות הקודמים לדורם, לא נכתב משפט זה, "הנהיג ר"ת לכתוב לשון זה בגיטין... ומ"מ אין להוציא לעז על גיטין ראשונים..." (כו עיי"א תוס' ד"ה וצריך עיי"ש), (וכן בגמרא ה ע"ב "וכי תימא אעביד לחומר..."), (והבן).

מקור הדין בספרי דברים רס"ט:

ונתן בידה ושלחה מביתו: עד שיאמר לה זה גיטך, מכאן אמרו הזורק גמ לאשתו ואמר לה וכו' (משנתנו)

מהפסוק שעליו מוסב הספרי משמע שסיבת הדין כדי שהיא תדע שבעלה מגרשה וכך יקוים "ושלחה מביתו".

ואכן כך מצינו בתוס' (ד"ה אינו):

אף על פי דהאשה מתגרשת בעל כרחה, מכל מקום צריך לומר לה הי גיטך והרי את מותרת לכל אדם שתדע שהיא מגורשת ולא תהא חוזרת דבעינן שיהא משלחה ואינה חוזרת.

אולם הרמב"ן (שם) מבאר אחרת:

פירוש לפי שכיון שלא אמר לעדים בתורת גרושין אני נותנו לה, לא על מנת לגרש נתן, אלא רצה לשחק בה ובטולי במלה להך נתינה שתהא לה כשטר חוב... והרמב"ם ז"ל כתב בחיבורו²⁵ כלשון זה "ומנין שאינו נותנו לה אלא בתורת גרושין שנאמר ספר כריתות ונתן בידה שיתן אותו בתורת ספר כריתות אבל נותנו לה בתורת שטר חוב וכו'.

לפי הרמב"ן, באמירת הבעל "הא גיטך" הוא מגלה דעתו שבאמת רוצה לגרשה באותה נתינה. אמנם גם לפי הרמב"ן נראה שאם לא אמר אין פרושו שלא התבצע כאן כלום, אלא האמירה מוודאת באופן מוחלט את כוונת הבעל²⁶.

הרמב"ן שהבין שתהליך הגרושין, מצד הבעל, מתקזז בעיקר במסירה – אנו דורשים וודאות שאכן נתינה זו היא ב"תורת גירושין". אולם לפי תוס' שהבעל גילה דעתו כבר בכתיבה, ואם לאחר מכן הוא מוסר את הגט, אין אנו חוששים כלל לכוונותיו לגרש, וסיבת האמירה "הא גיטך" היא כדי שהאישה תדע זאת.

25 הלכות גרושין, פ"א ה"ט.

26 אולם עיין ברשב"א על אתר שכתב "אינה מגורשת", אך ברמב"ם הל' י"א "ואם נתן בידה ולא אמר כלום הרי זה גט פסול". ואכמ"ל.